

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»**

**Факультет початкового навчання
Кафедра педагогічних технологій початкової освіти**

Шпаляренко Ю. А.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для практичних занять та самостійної роботи студентів
з навчальної дисципліни «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми
потребами»**

Для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 013 «Початкова освіта»

УДК: 378:37.01(076)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 10 від «26» лютого 2026 року)*

Рецензенти:

Балакірева Вікторія Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Беляк Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент директор КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

Шпалярєнко Ю.А. Методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 «Початкова освіта» з навчальної дисципліни «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» денної та заочної форм навчання. Одеса : Університет Ушинського, 2026. 42 с.

Методичні рекомендації укладені відповідно до освітньо-професійної програми «Початкова освіта» та робочої програми навчальної дисципліни «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 «Початкова освіта» денної та заочної форм навчання.

Рекомендації розроблені для ознайомлення здобувачів зі структурою та змістом навчальної дисципліни, теоретичними аспектами курсу, призначені для планування, підготовки та проведення практичних занять та самостійної роботи.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Навчально-тематичний план дисципліни.....	8
3. Програма навчальної дисципліни.....	9
4. Теоретичні аспекти дисципліни.....	9
5. Плани практичних занять.....	29
6. Самостійна робота.....	36
7. Індивідуальна робота.....	36
8. Критерії та шкала оцінювання.....	37
9. Методичне забезпечення навчальної дисципліни.....	40
10. Список рекомендованої літератури.....	41

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» є складовою частиною професійної підготовки фахівців-педагогів. Засвоєння цієї дисципліни забезпечує формування методичної та практичної компетентності здобувачів вищої освіти у сфері інклюзивної освіти та роботи з дітьми з ООП відповідно до сучасних концептуальних засад Нової української школи. Дисципліна спрямована на формування системи професійних знань про специфіку освітньої діяльності з дітьми з особливими потребами; опанування методів, технологій та організаційних форм роботи, що забезпечують ефективну інтеграцію дітей з ООП у навчальний процес; розвиток педагогічної майстерності та адаптаційних умінь майбутнього вчителя в умовах сучасного інклюзивного освітнього середовища. У результаті вивчення курсу здобувачі освіти формують цілісне уявлення про особливості роботи з дітьми з ООП, зокрема їхні освітні, психологічні та соціально-розвивальні потреби, а також здатність створювати навчальне середовище, що сприяє всебічному розвитку та соціальній інтеграції кожного учня в початковій школі, її виховний, розвивальний та культуротворчий потенціал.

Мета навчальної дисципліни: опанування майбутніми спеціалістами теоретичними знаннями щодо корекційних методик роботи з дітьми з особливими потребами, набуття практичних навичок їх впровадження в освітній процес початкової школи.

Передумови для вивчення дисципліни: паралельно студенти мають вивчати такі навчальні дисципліни, як «Загальна педагогіка», «Теорія виховання», «Основи валеології, анатомії і фізіології дітей з основами генетики», «Основи дефектології».

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 1. Мати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, уміння/навички розв'язання проблем початкової освіти, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.

ПРН 2. Вільно обговорювати результати професійної діяльності, досліджень та інноваційних проєктів у сфері початкової освіти державною та іноземною мовами усно і письмово.

ПРН 8. Організовувати наукову, методичну та навчальну діяльність вчителя початкової школи; самостійну та науково-пошукову роботу, навчально-пізнавальну та виховну діяльність молодших школярів.

ПРН 9. Організовувати та брати участь в проведенні семінарів, конференцій, педагогічних читань, виставок, конкурсів, у розробленні навчально-методичних матеріалів.

ПРН 10. Володіти сучасними тенденціями, закономірностями розвитку технологій, методики викладання; сучасними науково-методологічними та педагогічними засадами, на яких побудовані навчальні курси; особливостями сучасних інноваційних технологій та методиками їх втілення в освітній процес.

ПРН 11. Розробляти матеріали виховних заходів, навчальних занять та

застосовувати їх у професійній діяльності.

Очікувані результати навчання дисципліни: Унаслідок вивчення навчальної дисципліни студенти мають знати:

- оперувати основними поняттями в межах інклюзивного навчання;
- визначати основні категорії дітей з особливими потребами;
- виділяти основні засади окремих корекційних методик;
- класифікувати корекційні методики за призначенням;
- установлювати тенденції розвитку корекційних методик;
- інтерпретувати сутність окремих корекційних програм;
- впорядковувати нормативно-правову базу, якою користуються вчителі під час навчання учнів з особливими потребами.

уміти:

- аналізувати нормативні документи;
- демонструвати вміння впроваджувати різноманітні корекційні програми в освітній процес;
- пояснювати різницю між окремими корекційними програмами;
- описувати особливості кожної окремої категорії дітей з особливими потребами;
- планувати освітній процес з використанням певних корекційних програм;
- вибирати найбільш дієві корекційні програми для певної категорії дітей з особливими потребами ;
- впроваджувати засоби різних корекційних програм для досягнення дидактичної мети;
- визначати напрями розвитку корекційних програм.

й опанувати такі компетентності:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності вчителя початкової школи закладу освіти, що передбачають застосування теоретичних і практичних положень педагогіки, психології та методик навчання здобувачів початкової освіти й характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 4. Здатність працювати автономно.

Спеціальні компетентності дисципліни (СК):

СК 1. Здатність реалізовувати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування системи освіти в професійній діяльності, усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

СК 6. Здатність управляти освітнім процесом у сфері початкової освіти, що потребує нових стратегічних підходів, з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

СК 11. Здатність працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них.

Міждисциплінарні зв'язки: «Теорія та методика педагогічної діяльності», «Теорія та методика навчання освітніх галузей у початковій школі», «Психологія педагогічної діяльності».

Програма вивчення навчальної дисципліни «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» складена відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмами «Початкова освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 013 «Початкова освіта».

Дисципліна «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми потребами», яку здобувачі вищої освіти вивчають на другому рівні вищої освіти денної та заочної форми навчання, містить лекції, практичні заняття, самостійну роботу здобувача, ІНДЗ та інші форми роботи. Завершується вивчення курсу складанням екзамену.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань А Освіта ОПП А 3 Початкова освіта	Статус дисципліни: Обов'язкова	
	Спеціальність: А 3 Початкова освіта	Мова навчання: українська	
		Рік навчання:	
		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: проєкт/есе	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Семестр:	
Загальна кількість годин – 90		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4		Лекції	
		10 год.	2 год.
	Практичні		
	20 год.	4 год.	
	Самостійна робота		
	50 год.	74 год.	
Індивідуальні завдання:			
10 год.	10 год.		
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 41,66 % / 58,34 %

для заочної форми навчання – 5 % / 95 %

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «Методика навчання мистецтва»

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усь ого	л.	п.	с.р.	інд .	Ус ьог о	л.	п.	с.р.	інд .
1	2	3	4	5	6	2	3	4	5	6
Тема 1. Корекційні програми для дітей з інтелектуальними порушеннями	14	2	2	10	–	15	1	1	14	–
Тема 2. Корекційні програми для дітей із затримкою психічного розвитку	14	2	4	8	–	13			12	–
Тема 3. Корекційні програми для дітей з порушеннями зору	14	2	4	8	-	13			12	–
Тема 4. Корекційні програми для дітей з порушеннями слуху.	13	1	4	8	–	12		1	12	–
Тема 5. Корекційні програми для дітей з важкими порушеннями мовлення.	13	1	4	8	–	14		1	12	–
Тема 6. Корекційні програми для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату	12	2	2	8	–	13		1	12	–
ІНДЗ	10				10	10				10
Разом	90	10	20	50	10	90	2	4	74	10

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Технології роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями. Загальна характеристика дітей з інтелектуальними порушеннями. Класифікація технологій для дітей з інтелектуальними порушеннями. Теоретичні та практичні засади існуючих корекційних програм для даної категорії школярів.

Тема 2. Технології роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку. Загальна характеристика дітей із затримкою психічного розвитку. Класифікація технологій для учнів із затримкою психічного розвитку. Теоретичні та практичні засади існуючих корекційних програм для даної категорії учнів.

Тема 3. Технології роботи з дітьми з порушеннями зору. Загальна характеристика дітей з порушеннями зору. Класифікація технологій для школярів із порушеннями зору. Теоретичні та практичні засади існуючих корекційних програм для даної категорії учнів.

Тема 4. Технології роботи з дітьми з порушеннями слуху. Загальна характеристика дітей з порушеннями слуху. Класифікація технологій для школярів із порушеннями слуху. Теоретичні та практичні засади існуючих корекційних програм для даної категорії учнів.

Тема 5. Технології роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. Загальна характеристика дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Класифікація технологій для школярів із тяжкими порушеннями мовлення. Теоретичні та практичні засади існуючих корекційних програм для даної категорії учнів.

Тема 6. Технології роботи з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату. Загальна характеристика дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Класифікація технологій для школярів із порушеннями опорно-рухового апарату. Теоретичні та практичні засади існуючих корекційних програм для даної категорії учнів.

4. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Технології роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями

Інтелектуальні порушення (ІП) – це стійкі обмеження в розумовому розвитку, що впливають на навчальні, соціальні та адаптивні навички.

Класифікація за ступенем: легкі, помірні, тяжкі, глибокі.

Основні прояви: уповільнене засвоєння знань, обмежена самостійність, труднощі у спілкуванні та адаптації до соціального середовища.

Причини ІП: генетичні, перинатальні, соціально-побутові, екологічні фактори.

Особливості навчання дітей з інтелектуальними порушеннями

➤ Потребують спеціально організованого навчального середовища та корекційної підтримки.

- Заняття повинні бути структурованими, з чіткою послідовністю дій і регулярним повторенням матеріалу.
- Необхідна адаптація навчальних програм і дидактичних матеріалів під рівень розвитку дитини.
- Важлива роль мотивації, емоційної підтримки та позитивного підкріплення успіхів.
- Інтеграція навчання з розвитком побутових, соціальних та комунікативних навичок.

Основні технології та методики роботи

Розвивальні технології: спрямовані на розвиток мислення, пам'яті, мовлення, уваги, моторики.

Компенсаторні технології: спрямовані на розвиток компенсаторних стратегій для подолання слабких зон (наприклад, використання візуальних допоміжних засобів для дітей із затримкою мовлення).

Інтеграційні підходи: поєднання навчання академічним навичкам із розвитком емоційної, соціальної та творчої сфери.

Індивідуалізовані програми: створюються для кожного учня з урахуванням рівня розвитку та потреб.

Технології навчання через гру: використання ігор, рольових та сюжетно-рольових завдань для формування пізнавальних і соціальних навичок.

Індивідуальні заняття – спрямовані на розвиток конкретних навичок, корекцію мовлення, уваги, мислення.

Малі групи – забезпечують соціалізацію, розвиток комунікативних навичок та взаємодію з однолітками.

Інклюзивні заняття – інтеграція дітей з ІІІ у загальноосвітнє середовище з підтримкою асистента чи вчителя.

Позакласна та корекційна діяльність – творчі студії, гуртки, вправи на розвиток практичних та соціальних навичок.

Принципи ефективної роботи з дітьми з ІІІ

- Системність і послідовність – матеріал подається у логічній, доступній послідовності.
- Індивідуальний підхід – адаптація методів та завдань під конкретного учня.
- Повторення і закріплення – регулярне відпрацювання навичок.
- Поступове ускладнення – навчання від простого до складного.
- Мотивація та позитивне підкріплення – стимулювання активності та самостійності.
- Інтеграція навчання та розвитку – поєднання пізнавальної, соціальної, емоційної та творчої діяльності.

1. Метод структурованого навчання (ТЕАССН-підхід)

Мета: Формування самостійності, зниження тривожності, розвиток організованості.

Як застосовувати:

Крок 1. Організація простору

- Виділення зон: навчальна, ігрова, зона відпочинку.
- Чітке маркування (картки, піктограми, кольорові позначки).

Крок 2. Візуальний розклад

- Створення щоденного плану у вигляді карток.
- Після виконання завдання дитина перевертає або знімає картку.

Крок 3. Система "Що робити? – Скільки? – Коли завершено?"

- На столі: коробка із завданням.
- Чітка інструкція: 3 вправи → покласти в контейнер "Готово".

Крок 4. Самоконтроль

- Використання контрольних зразків.
- Дитина звіряє результат із прикладом.

Результат: зменшення хаотичності поведінки, формування навичок самостійної роботи.

2. Методика поетапного формування дій

Мета: Навчити дитину виконувати складні завдання через розподіл на прості кроки.

Як застосовувати:

Приклад: навчання письму

- Обведення готового контуру.
- Написання за пунктиром.
- Написання за зразком.
- Самостійне написання.
- Кожен етап відпрацьовується до автоматизму.

Обов'язково:

- Усна інструкція коротка.
- Демонстрація.
- Виконання разом.
- Самостійне виконання.

3. Метод позитивного підкріплення

Мета: Підвищення мотивації та закріплення правильної поведінки.

Як застосовувати:

Крок 1. Визначити мотиваційний стимул

- Наліпки
- Смайлики
- Додатковий час для улюбленої гри

Крок 2. Встановити правило

- За кожне виконане завдання — 1 жетон.
- 5 жетонів = нагорода.

Крок 3. Миттєве підкріплення

- Похвала одразу після дії.
- Конкретизація: "Ти правильно виконав завдання!"

Результат: формування навчальної поведінки.

4. Ігрова терапія (навчання через гру)

Мета: Розвиток пізнавальних та соціальних навичок.

Форми застосування:

- Дидактичні ігри
- "Знайди зайве"
- "Порівняй предмети"
- Лото, пазли
- Рольові ігри
- "Магазин"
- "Школа"
- "Лікар"

Алгоритм:

- Демонстрація ролі.
- Спільна гра.
- Самостійна взаємодія дітей.

Результат: розвиток мовлення, мислення, соціальної взаємодії.

5. Метод сенсорної інтеграції

Мета: Стимуляція сенсорного розвитку та регуляція поведінки.

Як застосовувати:

- Тактильні доріжки.
- Ігри з піском, водою, крупами.
- Робота з м'ячами різної текстури.
- Вправи на баланс (футбол, балансири).

Заняття триває: 10–15 хвилин.

Важливо: поступове введення стимулів.

6. Соціальні історії

Мета: Формування соціально прийнятної поведінки.

Як застосовувати:

- Опис конкретної ситуації (наприклад, "Як поводитися на уроці").
- Пояснення правил.
- Моделювання правильної поведінки.
- Обговорення з дитиною.

Приклад:

"Коли я хочу відповісти, я піднімаю руку. Учитель мене помітить."

7. Візуальні підказки та альтернативна комунікація

Мета: Підтримка дітей із труднощами мовлення.

Інструменти:

- Піктограми
- Картки PECS
- Жести
- Схеми

Як впроваджувати:

- Навчити дитину обмінювати картку на бажаний предмет.
- Поступово формувати фрази з кількох карток.
- Перехід до вербальної комунікації (за можливості).

8. Метод навчання життєвих навичок

Мета: Формування самостійності.

Як застосовувати:

Приклад: навчання одягатися

- Демонстрація.
- Часткова допомога.
- Самостійне виконання.
- Закріплення у побутових ситуаціях.
- Використовується метод "від повної допомоги — до самостійності".

9. Групова корекційна робота

Форми:

- Тренінги соціальних навичок.
- Командні ігри.
- Спільні творчі проекти.

Алгоритм заняття:

- Привітання.
- Вправа на згуртування.
- Основне завдання.
- Рефлексія.

10. Індивідуальна освітня траєкторія (ІОП)

Як створюється:

- Діагностика рівня розвитку.
- Визначення короткострокових цілей.
- Підбір методик.
- Моніторинг результатів.
- Корекція програми.
- Узагальнення

Ефективність роботи забезпечується поєднанням:

- ✓ структурованості
- ✓ індивідуалізації
- ✓ системного повторення
- ✓ позитивного підкріплення
- ✓ інтеграції академічних і життєвих навичок

Ключовий акцент: навчання має бути максимально практикоорієнтованим, наочним і спрямованим на розвиток функціональної самостійності дитини.

Тема 2. Корекційні програми для дітей із затримкою психічного розвитку

Затримка психічного розвитку (ЗПР) – комплекс порушень формування психічних функцій, що уповільнює розвиток когнітивних, мовленнєвих, емоційних та соціальних навичок.

Класифікація: легка, помірна, тяжка.

Основні прояви: труднощі у навчанні, уповільнене засвоєння нової інформації, обмежена самостійність, слабо розвинені комунікативні та соціальні навички.

Причини ЗПР: органічні ушкодження головного мозку, складні перинатальні фактори, соціальні та психоемоційні умови.

Особливості навчання дітей із ЗПР

- Потребують структурованого та системного підходу до навчання.
- Матеріал подається маленькими порціями, з частими повтореннями та практичними вправами.
- Акцент на розвиток мовлення, уваги, пам'яті та пізнавальних навичок.
- Важлива емоційна підтримка, стимулювання позитивного ставлення до навчання.
- Використання ігор, інтерактивних завдань та наочних матеріалів.

Розвивальні програми: спрямовані на розвиток когнітивних функцій, мислення, мовлення та пам'яті.

Компенсаторні програми: допомагають подолати слабкі сторони через використання сильних (наприклад, наочні матеріали для учнів із труднощами уваги).

Інтеграційні програми: поєднують навчання з розвитком соціальних, емоційних та практичних навичок.

Індивідуальні навчальні плани (ІНП): адаптовані під конкретного учня з урахуванням рівня розвитку, сильних і слабких сторін.

Принципи ефективної роботи

- Системність та послідовність – матеріал подається у доступній логічній послідовності.
- Індивідуальний підхід – корекція завдань під конкретного учня.
- Повторення та закріплення – регулярне відпрацювання навичок.
- Поступове ускладнення – навчання від простого до складного.
- Мотивація та позитивне підкріплення – стимулювання активності та самостійності учнів.

Індивідуальні заняття – розвиток мовлення, уваги, мислення, моторики.

Малі групи – соціалізація, розвиток комунікативних навичок, співпраця з однолітками.

Інтеграційні заняття – залучення до загальноосвітнього процесу з підтримкою асистента.

Позакласні та творчі заняття – розвиток практичних та творчих навичок, формування самостійності.

1. Метод поетапного формування розумових дій

Мета: формування навчальних навичок через поступовий перехід від матеріальних дій до внутрішніх.

Як застосовувати:

- Матеріальний етап – дитина виконує завдання з опорою на предмети.
Наприклад: під час навчання додаванню використовуються палички або фішки.
- Матеріалізований етап – виконання із схемами, малюнками, опорними картками.
- Зовнішнє мовлення – учень проговорює алгоритм дій уголос.
(«Спочатку читаю умову, потім визначаю дію...»)

- Внутрішнє мовлення – дія виконується подумки.

Чому ефективно: забезпечує усвідомленість та знижує кількість помилок.

2. Метод «малих кроків»

Мета: полегшити засвоєння складного матеріалу.

Алгоритм:

- Поділ теми на дрібні логічні блоки.
- Вивчення одного блоку за заняття.
- Негайне закріплення через вправи.
- Повторення попереднього матеріалу перед переходом до нового.

Приклад: під час навчання письма спочатку відпрацьовується елемент літери, потім частина літери, лише після цього — повна літера.

Ключовий принцип: не переходити далі, поки не сформовано попередню навичку.

3. Візуальна підтримка (наочні опори)

Мета: компенсація труднощів пам'яті та уваги.

Як використовувати:

- алгоритмічні картки (покрокова інструкція в картинках);
- піктограми;
- схеми, таблиці;
- «візуальний розклад дня».

Приклад: під час написання твору — картка:

- Подумай про героя
- опиши зовнішність
- опиши характер
- Напиши висновок

Результат: зниження тривожності та підвищення самостійності.

4. Нейропсихологічні вправи

Мета: розвиток міжпівкульної взаємодії, уваги, саморегуляції.

Приклади вправ:

- «Перехресні кроки» (торкатися правою рукою лівого коліна).
- Малювання двома руками одночасно.
- «Дзеркальні рухи».

Як впроваджувати:

- 5–7 хвилин на початку уроку.
- Використовувати як «активаційні паузи» під час втоми.

Ефект: покращення концентрації та координації.

5. Ігрова терапія та сюжетно-рольові вправи

Мета: розвиток соціальних і комунікативних навичок.

Алгоритм проведення:

- Обрати життєву ситуацію (магазин, лікар, школа).
- Розподілити ролі.
- Надати мовленнєві зразки.
- Програти ситуацію.
- Обговорити результат.

Чому це важливо: діти із ЗПР краще засвоюють матеріал через діяльність.

6. Метод багаторазового повторення з варіативністю

Суть: одна й та сама навичка відпрацьовується різними способами.

Наприклад: прочитати слово; скласти його з букв; знайти серед інших; написати; використати в реченні.

Правило: не механічне повторення, а зміна форм подачі.

7. Технологія розвитку мовлення через моделювання

Як застосовувати:

- Використання схем речення (□ – хто? ○ – що робить?).
- Побудова речень за моделлю.
- Поступове ускладнення структури.

Приклад:

- (Кіт) ○ (спить).
- (Маленький кіт) ○ (спить на дивані).

Результат: формування граматично правильного мовлення.

8. Сенсомоторні вправи

Мета: розвиток дрібної моторики та уваги.

Застосування:

- робота з пластиліном;
- шнурівки;
- мозаїка;
- пальчикові ігри;
- графомоторні доріжки.

Використовуються перед письмовими завданнями.

9. Метод позитивного підкріплення

Алгоритм:

- Фіксація навіть невеликого успіху.
- Вербальне заохочення («Ти сьогодні дуже уважно працював»).
- Накопичувальна система жетонів або наліпок.
- Невелика винагорода за досягнення мети.

Головне: підкріплювати зусилля, а не лише результат.

10. Індивідуальна корекційна картка (ІНК у дії)

Практичне впровадження:

- Визначити 3–4 ключові труднощі.
- Сформулювати короткострокові цілі (на 1–2 місяці).
- Добрати конкретні вправи.
- Щотижнево фіксувати динаміку.
- Коригувати програму.

Ефективна робота з дітьми із ЗПР базується на: чіткій структурі навчання; поетапності; візуальній підтримці; поєднанні розвитку когнітивної та соціальної сфер; систематичному повторенні; позитивному підкріпленні.

Корекційні методики повинні бути регулярними, практично орієнтованими та індивідуалізованими.

Тема 3. Технології роботи з дітьми з порушеннями зору

Порушення зору – це стійкі дефекти зорового сприйняття, які обмежують здатність сприймати інформацію через очі.

Класифікація за ступенем: слабкозорість, сліпота, часткова втрата зору.

Основні причини: генетичні фактори, травми, захворювання очей, інфекційні та перинатальні фактори.

Наслідки порушень зору: обмежена орієнтація в просторі, труднощі у навчанні, обмежені соціальні контакти.

Особливості навчання дітей з порушеннями зору

➤ Потребують адаптованих матеріалів: шрифт Брайля, збільшений текст, тактильні та аудіо допоміжні засоби.

➤ Основні труднощі: сприймання графічної інформації, розвиток дрібної моторики, орієнтація у просторі, самостійність у навчанні.

➤ Важливе поєднання навчання з розвитком сенсорних, моторних і когнітивних навичок.

➤ Використання багаточуттєвого підходу (зоровий, тактильний, слуховий) для кращого засвоєння матеріалу.

Сучасні технології та методики роботи

➤ Корекційно-розвивальні програми: розвиток сенсорного сприймання, просторової орієнтації, дрібної моторики, пізнавальних навичок.

➤ Індивідуальні навчальні плани (ІНП): адаптовані під рівень порушення та індивідуальні потреби.

➤ Інтерактивні технології: аудіо-книги, спеціальні навчальні програми та мультимедійні засоби.

➤ Розвивальні ігри та вправи: для розвитку сенсорики, тактильного сприймання та когнітивних здібностей.

➤ Інтеграційні підходи: включення учнів з порушеннями зору у загальноосвітній процес з підтримкою асистента або вчителя.

Індивідуальні заняття – розвиток сенсорних, когнітивних, моторних навичок.

Малі групи – розвиток комунікації, соціалізація, спільна робота над проєктами.

Інклюзивне навчання – поєднання навчання дітей з порушеннями зору з однолітками без порушень з підтримкою асистента.

Позакласна діяльність – творчі студії, вправи на розвиток сенсорики та самостійності.

Принципи ефективної роботи

1. Індивідуальний підхід – адаптація завдань та матеріалів під конкретного учня.

2. Мультисенсорність – використання зорових, слухових і тактильних каналів.

3. Системність та послідовність – чітка структура заняття, поступове ускладнення завдань.

4. Повторення і закріплення – регулярне відпрацювання навичок.

5. Мотивація та позитивне підкріплення – стимулювання самостійності та активності.

1. Метод тифлокоментування

Мета: формування повноцінного уявлення про предмети, явища, події через словесний опис.

Як застосовувати:

➤ Описувати предмет чітко, послідовно: форма → розмір → колір → розташування → функція.

➤ Використовувати просторові орієнтири (зліва, справа, перед тобою).

➤ Поєднувати опис із тактильним дослідженням предмета.

➤ Після опису — попросити дитину відтворити інформацію словами.

Приклад: під час демонстрації малюнка вчитель описує його детально, паралельно дає рельєфну копію.

2. Тактильне моделювання

Мета: розвиток просторового мислення та уявлень.

Алгоритм застосування:

➤ Використати об'ємні або рельєфні моделі (геометричні фігури, карти, макети).

➤ Дозволити дитині обстежити об'єкт руками.

➤ Поставити уточнювальні запитання («Яка форма? Чи є кути?»).

➤ Запропонувати відтворити модель із пластиліну або конструктора.

Ефект: формування образів через дотик.

3. Метод «рука в руці»

Мета: формування нових дій та моторних навичок.

Як застосовувати:

➤ Вчитель кладе свою руку на руку дитини.

➤ Разом виконують рух (письмо, вирізання, ліплення).

➤ Поступово зменшується фізична допомога.

➤ Дитина виконує дію самостійно.

Особливо ефективно: на початковому етапі навчання письма або користування інструментами.

4. Просторове орієнтування (метод маршрутів)

Мета: розвиток мобільності та самостійності.

Алгоритм:

➤ Ознайомлення з приміщенням (кабінет, коридор).

➤ Визначення опорних точок (двері, стіл, вікно).

➤ Відпрацювання маршруту разом із педагогом.

➤ Самостійне проходження маршруту.

Можна використовувати тактильні мітки або контрастні позначки.

5. Мультисенсорне навчання

Суть: залучення кількох аналізаторів одночасно.

Приклад застосування на уроці:

➤ Учень слухає пояснення (слуховий канал).

- Досліджує предмет руками (тактильний канал).
- Використовує збільшений або контрастний текст (зоровий канал — для слабкозорих).

Алгоритм:

- Подати інформацію словесно.
- Дати тактильний матеріал.
- Закріпити через практичну дію.

6. Робота з рельєфно-крапковим шрифтом (Брайль)

Як навчати:

- Ознайомлення з шрифтом через тактильні вправи (розпізнавання крапкових комбінацій).
- Вивчення символів по групах.
- Щоденне тренування читання коротких слів.
- Поступовий перехід до речень і текстів.

Обов'язково: регулярність і невеликі обсяги тексту.

7. Використання аудіотехнологій

Мета: компенсація зорової інформації.

Практичне застосування:

- Аудіопідручники.
- Програми синтезу мовлення.
- Запис інструкцій до домашніх завдань.

Рекомендація: навчити дитину самостійно користуватися пристроями.

8. Контрастне та укрупнене подання матеріалу (для слабкозорих)

Як застосовувати:

- Використовувати великі шрифти (16–20 кегль і більше).
- Чорний текст на білому або жовтому фоні.
- Уникати перевантаження сторінки дрібними деталями.
- Забезпечити достатнє освітлення робочого місця.

9. Сенсомоторні вправи

Мета: розвиток дрібної моторики.

Приклади:

- Шнурівки.
- Нанизування намистин.
- Робота з мозаїкою.
- Пальчикові ігри.

Використовуються щоденно по 5–10 хвилин.

10. Соціально-комунікативне тренування

Алгоритм:

- Моделювання ситуацій спілкування.
- Відпрацювання звернення до співрозмовника.
- Формування навичок орієнтації на голос.
- Рольові вправи у малих групах.

Ефективні технології роботи з дітьми з порушеннями зору базуються на: поєднанні словесного пояснення з тактильним дослідженням; розвитку просторової

орієнтації; активному використанні аудіотехнологій; індивідуалізації навчання; систематичному тренуванні сенсорних і моторних навичок.

Головний акцент – формування самостійності та впевненості дитини у власних можливостях.

Тема 4. Технології роботи з дітьми з порушеннями слуху

Порушення слуху – стійкі або часткові дефекти сприймання звуків, що обмежують розвиток мовлення, комунікації та навчання.

Класифікація: легка, помірна, важка та глухота.

Причини: генетичні фактори, інфекційні захворювання, травми, перинатальні ускладнення, вплив токсинів.

Наслідки: затримка розвитку мовлення, труднощі у соціалізації та навчанні, обмежена самостійність у спілкуванні.

Особливості навчання дітей з порушеннями слуху

➤ Необхідність спеціально організованого навчального середовища з візуальними та тактильними опорами.

➤ Використання жестикуляції, міміки, зорових сигналів та письмових матеріалів для комунікації.

➤ Важлива роль слухового навчання (якщо збережено залишковий слух), читання по губах, розвиток фонематичного слуху.

➤ Потреба в адаптації матеріалів та методів під індивідуальні можливості дитини.

➤ Використання інтерактивних ігор і рольових ситуацій для розвитку комунікативних навичок.

Слухорозвивальні методики: розвиток фонематичного слуху, диференціація звуків, ритму та інтонації.

Мовленнєві методики: артикуляційна гімнастика, читання по губах, логопедичні вправи.

Компенсаторні технології: використання зорових та тактильних засобів для сприйняття інформації.

Інтеграційні програми: поєднання навчання з розвитком соціальних, емоційних і когнітивних навичок.

Індивідуальні плани (ІНП): адаптовані завдання для розвитку мовлення, слуху та комунікації.

Організаційні форми роботи

➤ Індивідуальні заняття – корекція слухових і мовленнєвих навичок.

➤ Малі групи – розвиток комунікації та соціальної взаємодії.

➤ Інтеграційні заняття – включення учнів із порушеннями слуху у загальноосвітній процес з підтримкою асистента.

➤ Позакласна та корекційна діяльність – творчі, рольові та сенсорні ігри для розвитку мовлення та комунікації.

Принципи ефективної роботи

Індивідуальний підхід – адаптація завдань під рівень слухових можливостей.

Мультисенсорність – поєднання зорових, слухових і тактильних каналів сприйняття.

Системність і послідовність – матеріал подається від простого до складного.

Повторення і закріплення – регулярне відпрацювання навичок.

Мотивація та підтримка – стимулювання активності, впевненості та соціальної адаптації.

1. Метод слухового тренінгу (Auditory Training)

Мета: розвиток залишкового слуху, диференціація звуків, формування слухового контролю мовлення.

Як застосовувати:

➤ Починати з розпізнавання немовленнєвих звуків (дзвінок, плескіт, шум води)

➤ Переходити до розрізнення контрастних звуків мовлення (а–у, м–с).

➤ Використовувати апаратуру (слуховий апарат, кохлеарний імплант).

➤ Поступово ускладнювати завдання: звук → склад → слово → речення.

➤ Обов'язково закріплювати через повторення.

➤ Заняття короткі (5–10 хв), але регулярні.

2. Метод читання з губ

Мета: формування зорового сприйняття мовлення.

Алгоритм:

➤ Учитель говорить чітко, повільно, обличчя добре освітлене.

➤ Відпрацьовуються прості склади (ма, па, ба).

➤ Далі – короткі слова, фрази.

➤ Використовуються дзеркала для самоконтролю артикуляції.

➤ Поступове введення діалогів.

Важливо: не перебільшувати міміку, говорити природно.

3. Артикуляційна гімнастика

Мета: розвиток мовленнєвого апарату.

Як застосовувати:

➤ Вправи для язика («гойдалка», «чашечка», «годинник»).

➤ Вправи для губ («посмішка», «трубочка»).

➤ Поєднання руху з вимовою звуку.

➤ Щоденне повторення по 5–7 хвилин.

➤ Рекомендується виконувати перед мовленнєвими вправами.

4. Метод ритмопластики

Мета: розвиток слухового сприйняття через ритм.

Алгоритм застосування:

➤ Вчитель відбиває простий ритм (плескіт, барабан).

➤ Дитина повторює.

➤ Додається мовленнєвий компонент (ритмічне проговорювання складів).

➤ Використання музичних інструментів з вібрацією.

➤ Допомагає формувати відчуття темпу та інтонації.

5. Дактильна абетка (пальцева мова)

Мета: підтримка словесного мовлення та розвитку словникового запасу.

Як застосовувати:

- Ознайомлення з жестами літер.
- Вивчення простих слів (ім'я, предмети класу).
- Поєднання дактилювання з вимовою слова.
- Використання у складних мовленнєвих ситуаціях.

6. Візуально-опорні методики

Мета: компенсація слухової інформації через зорову.

Застосування:

- Використання схем, піктограм, карток.
- Ключові слова записуються на дошці.
- Інструкції подаються письмово.
- Використання презентацій з мінімумом тексту та чіткими

зображеннями.

7. Метод «тотальної комунікації»

Суть: поєднання усного мовлення, жестів, міміки, письма.

Алгоритм:

- Вчитель говорить і одночасно використовує жести.
- Пояснення супроводжується візуальними матеріалами.
- Дитина обирає зручний спосіб відповіді (усно, письмово, жестами).

Метод підвищує ефективність сприймання інформації.

8. Рольові комунікативні ігри

Мета: розвиток соціальної взаємодії.

Як застосовувати:

- Моделювання ситуацій («У магазині», «У лікаря»).
- Використання карток-підказок.
- Розподіл ролей у малих групах.
- Обговорення результату.

Формуються навички діалогу та соціальної адаптації.

9. Використання технічних засобів**Приклади:**

- FM-системи (передача голосу вчителя напряму до апарата).
- Субтитровані відео.
- Програми для візуалізації звуку.

Алгоритм:

- Перевірка технічного стану обладнання.
- Чітке інструктування щодо використання.
- Регулярна практика.

10. Метод структурованого уроку

Мета: зменшення когнітивного навантаження.

Структура:

- Візуальний план уроку.
- Чітка послідовність завдань.
- Підсумок з повторенням ключових понять.

Ефективні технології роботи з дітьми з порушеннями слуху ґрунтуються на: поєднанні слухових і візуальних засобів; системному розвитку мовлення; активному використанні жестової підтримки; структурованості навчання; регулярному тренуванні комунікативних навичок.

Головна мета – формування повноцінної комунікації та соціальної адаптації дитини.

Тема 5. Технології роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення

Тяжкі порушення мовлення (ТПМ) – стійкі дефекти в розвитку мовлення, що суттєво обмежують комунікацію та навчання.

Класифікація: дизартрія, алалія, заїкання, афазія, сенсорна та моторна дисфункція мовлення.

Основні прояви: спотворення звуків, труднощі в побудові слів і речень, обмежений словниковий запас, труднощі в комунікації з однолітками та дорослими.

Причини ТПМ: органічні ушкодження мозку, травми, перинатальні ускладнення, генетичні фактори.

Особливості навчання дітей з ТПМ

- Потребують індивідуалізованого підходу та спеціальних навчальних програм.
- Навчання має бути структурованим, із поступовим ускладненням матеріалу.
- Необхідне регулярне повторення та закріплення нових знань і мовленнєвих навичок.
- Важлива роль багатоканальної стимуляції: слухової, візуальної та тактильної.
- Акцент на розвиток комунікативних, соціальних та когнітивних навичок.

Логопедичні методики: артикуляційна гімнастика, фонетичні вправи, робота над звуками та словом.

Компенсаторні технології: використання жестів, міміки, тактильних допоміжних матеріалів.

Інтеграційні програми: поєднання корекції мовлення з навчанням соціальних та практичних навичок.

Індивідуальні навчальні плани (ІНП): адаптовані завдання з урахуванням виду та тяжкості порушень.

Технології навчання через гру: рольові ігри, сюжетні вправи, інтерактивні завдання для розвитку мовлення.

Організаційні форми роботи

- Індивідуальні заняття – спрямовані на розвиток мовлення, артикуляції та фонематичного слуху.
- Малі групи – розвиток комунікації та соціальних навичок, взаємодія з однолітками.

➤ Інтеграційні заняття – включення дітей із ТПМ у загальноосвітнє середовище з підтримкою асистента чи логопеда.

➤ Позакласні та корекційні заняття – творчі, сенсорні та комунікативні ігри для розвитку мовлення та впевненості.

Індивідуальний підхід – адаптація завдань під конкретного учня.

Системність і послідовність – поступове ускладнення завдань і повторення матеріалу.

Мультисенсорність – поєднання слухового, зорового та тактильного каналів.

Мотивація та підтримка – стимулювання активності та впевненості учнів.

Розвиток комунікації та соціальних навичок – інтеграція мовлення з побутовою та соціальною діяльністю.

1. Артикуляційна гімнастика

Мета: розвиток рухливості органів мовлення (язика, губ, щелепи).

Як застосовувати:

➤ Починати із простих статичних вправ («посмішка», «трубочка», «чашечка»).

➤ Виконувати перед дзеркалом для зорового контролю.

➤ Поступово переходити до динамічних вправ («гойдалка», «годинник»).

➤ Кожну вправу повторювати 5–7 разів.

➤ Проводити щоденно 5–10 хвилин перед основним мовленнєвим заняттям.

2. Постановка та автоматизація звука

Етапи застосування:

➤ Постановка звука – ізольоване відпрацювання (через механічну допомогу або наслідування).

➤ Закріплення у складах – ра, ро, ру.

➤ Введення у слова – рак, рука, риба.

➤ Автоматизація у реченнях – «Рома ріже редиску».

➤ Використання у спонтанному мовленні.

➤ Регулярність – ключовий фактор успіху.

3. Метод фонематичного розвитку

Мета: формування здатності розрізняти звуки.

Алгоритм:

➤ Вправи на визначення першого звука у слові.

➤ Порівняння пар звуків (с–ш, б–п).

➤ Ігри «Почуй і покажи», «Знайди картинку».

➤ Використання карток, фішок, кольорових позначок.

Рекомендується застосовувати у формі гри.

4. Логоритміка

Мета: поєднання мовлення з рухом і ритмом.

Як застосовувати:

➤ Проговорювання складів у ритмі плескання.

➤ Рухи під музичний супровід із вимовою звуків.

➤ Інсценізація коротких віршів.

- Використання барабана або метронома.
- Допомагає дітям із дизартрією та заїканням.

5. Метод «повільного мовлення» (для дітей із заїканням)

Алгоритм:

- Вчитель демонструє спокійне, плавне мовлення.
- Дитина повторює фрази у сповільненому темпі.
- Відпрацьовується правильне дихання (вдих носом – видих ротом).
- Поступове прискорення темпу.

Головне – створення психологічно комфортної атмосфери.

6. Використання альтернативної та додаткової комунікації (ААС)

Мета: забезпечення можливості спілкування при значних мовленнєвих труднощах.

Застосування:

- Піктограми.
- Картки PECS.
- Жести або символи.
- Комунікативні книги.

Алгоритм:

- Ознайомлення з картками.
- Використання у реальних ситуаціях («Хочу воду»).
- Поступове розширення словника.

7. Сюжетно-рольові ігри

Мета: розвиток зв'язного мовлення та соціальної взаємодії.

Як застосовувати:

- Обрати знайому ситуацію («У магазині»).
- Дати мовленнєві зразки.
- Розподілити ролі.
- Після гри – короткий аналіз і повторення правильних мовленнєвих конструкцій.

8. Метод сенсорної стимуляції

Мета: активізація мовленнєвих центрів через тактильні та рухові вправи.

Приклади:

- Масаж щік і губ.
- Пальчикові ігри.
- Робота з кінетичним піском.
- Ліплення дрібних деталей.

Поєднується з мовленнєвим супроводом.

9. Метод моделювання речення

Мета: формування граматичної структури мовлення.

Алгоритм:

- Використання схем (хто? що робить? де?).
- Складання речень за малюнком.
- Поступове ускладнення – додавання прикметників, обставин.
- Закріплення у діалогах.

10. Вправи на розвиток словника

Як застосовувати:

- Тематичні групи слів (овочі, одяг).
- Гра «Назви одним словом».
- Складання описів предмета.
- Порівняння (великий – маленький).

Ефективна робота з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення передбачає: систематичну логопедичну корекцію; поетапну постановку та автоматизацію звуків; розвиток фонематичного слуху; активне використання гри; застосування альтернативної комунікації; створення безпечного мовленнєвого середовища.

Головна мета – сформувати функціональне мовлення та забезпечити повноцінну комунікацію дитини в освітньому середовищі.

Тема 6. Технології роботи з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату

Порушення опорно-рухового апарату (ПОРА) – стійкі дефекти у розвитку кістково-м'язової системи, що обмежують рухливість, координацію та фізичну активність дитини.

Класифікація: вроджені (наприклад, дисплазії, деформації кінцівок) та набуті (травми, паралічі, хвороби суглобів і м'язів).

Основні прояви: обмежена рухливість, порушення координації, труднощі з самостійним пересуванням, обмеження участі у фізичних та навчальних активностях.

Особливості навчання дітей з ПОРА

- Необхідність адаптації фізичного та навчального середовища (пандуси, спеціальні меблі, допоміжні засоби).
- Використання спеціальних корекційно-розвивальних методик для розвитку моторики, сили та витривалості.
- Акцент на поступовому збільшенні фізичного навантаження та розвитку координації.
- Потреба у тісній взаємодії з фізіотерапевтами, реабілітологами та вчителями фізичної культури.
- Інтеграція навчання з розвитком соціальних навичок та самостійності.

Адаптивна фізкультура – спеціальні вправи для розвитку сили, координації та рухливості.

Ерготерапія – вправи для розвитку дрібної моторики та самостійного виконання побутових дій.

Корекційні ігри та інтерактивні вправи – розвиток координації, рівноваги та моторних навичок через ігрові завдання.

Індивідуальні навчальні плани (ІНП) – адаптація навчальних програм під фізичні можливості та обмеження учня.

Інтеграційні програми – поєднання навчання з фізичною реабілітацією та соціальною адаптацією.

Організаційні форми роботи

- Індивідуальні заняття – корекційні вправи, розвиток моторики, сила, координація.
- Малі групи – вправи на командну роботу, рухливі ігри з урахуванням можливостей учнів.
- Інтеграційне навчання – включення дітей з ПОРА у загальноосвітній процес із підтримкою асистента.
- Позакласна діяльність – творчі та практичні вправи, адаптовані спортивні ігри, розвиток самостійності.

Індивідуальний підхід – адаптація завдань під фізичні можливості та обмеження.

Системність і регулярність – регулярні вправи та поступове збільшення навантаження.

Безпека та контроль – контроль правильності виконання рухів, уникнення травматизму.

Мотивація та підтримка – стимулювання активності та самостійності.

Інтеграція навчання та фізичної реабілітації – поєднання освітніх та рухових завдань.

Практичні методики та технології (з алгоритмом використання)

1. Методика адаптивної фізкультури

Мета: розвиток координації, сили, гнучкості, витривалості та формування компенсаторних рухових навичок.

Як застосовувати:

Етап 1. Діагностика рухових можливостей

- оцінити амплітуду рухів;
- визначити рівень самостійності;
- врахувати медичні рекомендації.

Етап 2. Підбір вправ

- пасивні рухи (з допомогою педагога);
- активні вправи (самостійне виконання);
- вправи на координацію (перекочування м'яча, кидання в ціль);
- вправи на рівновагу (стоячи з підтримкою, сидячи на фітболі).

Етап 3. Побудова заняття

- Розминка (5–7 хвилин)
- Основний блок вправ (10–15 хвилин)
- Релаксація або дихальні вправи

Приклад вправи: Кидання м'яча сидячи за столом – розвиток координації та сили рук.

2. Ерготерапевтична методика

Мета: формування навичок самообслуговування та розвитку дрібної моторики.

Як застосовувати:

1. Визначення функціональних труднощів

- застібання гудзиків
- тримання олівця
- користування ножицями

2. Поетапне навчання

- демонстрація дії;
- виконання з фізичною підтримкою;
- самостійне виконання під контролем;
- повна самостійність.

3. Використання спеціальних матеріалів

- адаптовані ручки з потовщеним корпусом;
- ножиці з пружиною;
- великі пазли, конструктори.

Приклад вправи: Нанизування великих намистин на шнурок — розвиток координації рук і зорово-рухової узгодженості.

3. Методика мультисенсорного навчання

Мета: компенсація рухових обмежень через залучення інших аналізаторів.

Як застосовувати:

- поєднувати рух + звук + зоровий стимул;
- використовувати тактильні матеріали (шорсткі поверхні, тканини);
- застосовувати інтерактивні дошки або сенсорні панелі.

Приклад: Вивчення букв через: обведення пальцем по рельєфній літері; вимову звука; написання великого елемента на піску.

4. Ігрова корекційна методика

Мета: розвиток рухових навичок через мотиваційний компонент гри.

Як застосовувати:

1. Сюжетна організація

Наприклад: «Подорож до казкової країни».

2. Рухові завдання в ігровій формі

- прокотити м'яч «через міст»;
- зібрати «скарби» (предмети);
- дістатися до «фінішу».

3. Обов'язкова позитивна оцінка результату

Гра знижує страх невдачі та підвищує активність.

5. Методика поетапного формування рухової дії

(За принципом «від допомоги до самостійності»)

Алгоритм:

- Показ руху педагогом
- Виконання з фізичною підтримкою
- Виконання з частковою допомогою
- Самостійне виконання
- Закріплення в різних ситуаціях

Приклад: Навчання письма: утримування руки дитини; ведення руки по контуру; обведення готового шаблону; самостійне письмо.

6. Використання допоміжних технічних засобів

Засоби: ортопедичні пристрої; спеціальні парти; вертикалізатори; планшети з сенсорним керуванням; альтернативні клавіатури.

Як застосовувати:

- налаштувати середовище перед уроком;
- мінімізувати фізичне навантаження;
- забезпечити правильне положення тіла;
- чергувати активність і відпочинок.

Практична структура заняття (приклад)

- Організаційний момент (2–3 хв)
- Рухова розминка (5 хв)
- Основна корекційна вправа (10–15 хв)
- Ігровий або творчий блок (10 хв)
- Релаксація (3–5 хв)
- Рефлексія та позитивне підкріплення

5. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Загальні положення

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни і набувають умінь та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань.

Основне завдання практичних занять – поглибити і закріпити знання, що одержані здобувачами на лекції та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, прищепити їм навички пошуку, узагальнення, критичного аналізу навчального матеріалу, тісніше пов'язувати теорію з практикою, уміння самостійно та творчо формулювати свої думки в усній формі, висувати і захищати свої погляди з питань, що розглядаються.

Якщо лекція закладає основи знань в узагальненій формі, то практичні заняття мають на меті перевірити, розширити, уточнити ці знання у поєднанні різних форм проведення занять (диспути, які допомагають відпрацьовувати вміння доводити, переконувати, виробляти професійні навички; ролеві ігри, колективне творче обговорення найбільш складних питань навчального курсу, реферати-доповіді, індивідуальні творчі завдання тощо). Це і важливий засіб зворотного зв'язку у результаті коментарів і висновків викладача.

Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Підготовку до практичного заняття рекомендується починати з моменту читання лекції з відповідної теми та здійснювати її в певній послідовності. У процесі самостійної підготовки до практичних занять здобувачу спочатку рекомендується з'ясувати тему і питання практичного заняття. Заздалегідь підібрати, вивчити та законспектувати рекомендовану літературу, вивчити основні поняття проблеми,

всебічно розглянути і усвідомити зміст питань, що виносяться на заняття. Корисно до кожного питання практичного заняття скласти розгорнуті плани відповіді. Перевірку засвоєння своїх знань здобувачі здійснюють за допомогою питань і завдань для самоконтролю, наведені під кожним планом заняття.

В ході дискусії на занятті здобувач має можливість не лише розширити свої знання, але й перевірити, уточнити, закріпити те, що він вивчив під час самостійної роботи. Приймаючи участь у практичному занятті, доцільно під час виступів інших здобувачів робити відповідні помітки в конспекті щодо найбільш цікавих питань.

Плідна та активна робота на практичному занятті значно підвищує ефективність опанування матеріалу та в подальшому заощаджує час на його повторення. На практичних заняттях здобувачі вчаться застосовувати теоретичні знання для проведення прикладних досліджень з педагогіки.

Теми практичних занять

	Кількість годин	
	Денна	Заочна
1. Прес-конференція: Сучасні корекційні програми для дітей з інтелектуальними порушеннями. Переваги та недоліки	2	2
2. Круглий стіл: Корекційні методики для учнів початкової школи із затримкою психічного розвитку. Які обрати?	4	
3. Дискусія: Корекційні програми для дітей з порушеннями зору. Яку обрати?	4	1
4. Рольова гра: Навчання дітей з порушеннями слуху. Як навчати?	4	
5. Круглий стіл: Корекційні програми для дітей з тяжкими порушеннями мовлення	4	1
6. Дискусія: Корекційні програми для школярів з порушеннями опорно-рухового апарату	2	1
Разом:	20	4

Тема 1. Прес-конференція: Сучасні корекційні програми для дітей з інтелектуальними порушеннями. Переваги та недоліки

План

1 заняття (2 години)

1. Поняття та класифікація інтелектуальних порушень у дітей.
2. Сучасні корекційні програми та підходи для дітей з інтелектуальними порушеннями (компенсаційні, розвивальні, інтеграційні).
3. Переваги використання сучасних програм у освітньому процесі.
4. Недоліки та обмеження корекційних програм.
5. Дискусія: адаптація програм до індивідуальних потреб учнів.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дати визначення поняттю «інтелектуальні порушення» та охарактеризувати їхні види.
2. Назвати сучасні корекційні програми для дітей з інтелектуальними порушеннями.
3. Проаналізувати переваги застосування цих програм у навчанні та розвитку дітей.
4. Визначити недоліки та обмеження корекційних програм.
5. Розробити приклад адаптації корекційної програми до конкретного учня з інтелектуальними порушеннями.

Рекомендована література:

1. Бобровник О. П. Корекційна педагогіка дітей з особливими освітніми потребами. Київ : Освіта, 2019.
2. Гончаренко Л. В. Сучасні корекційні програми для дітей з інтелектуальними порушеннями. Харків : Ранок, 2020.
3. Дяченко С. С. Інклюзивна освіта в початковій школі: методика і технології. Київ : Лібра Терра, 2018.
4. Концепція Нової української школи. МОН України, 2018.
5. Міщенко Н. С. Особливості навчання дітей з інтелектуальними порушеннями. Київ : Академвидав, 2021.
6. Савченко О. Я. Дидактика інклюзивного навчання. Київ : Грамота, 2017.

Тема 2. Круглий стіл: Корекційні методики для учнів початкової школи із затримкою психічного розвитку. Які обрати

План

2 заняття (4 години)

1. Поняття та класифікація затримки психічного розвитку у дітей.
2. Особливості навчання та розвитку учнів із ЗПР у початковій школі.
3. Огляд сучасних корекційних методик (розвивальні, компенсаторні, інтеграційні).
4. Критерії вибору методик залежно від рівня розвитку та індивідуальних потреб учнів.
5. Практична дискусія: підбір оптимальної корекційної методики для конкретного випадку.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дати визначення затримки психічного розвитку та охарактеризувати її основні прояви.
2. Назвати сучасні корекційні методики для дітей із ЗПР та пояснити їхні цілі.
3. Розкрити особливості підбору методики відповідно до віку та індивідуальних потреб учнів.
4. Обґрунтувати переваги і обмеження кожної корекційної методики.
5. Розробити приклад заняття для учня з ЗПР із застосуванням конкретної корекційної методики.

6. Проаналізувати можливості інтеграції методик у звичайний навчальний процес.

Рекомендована література:

1. Бобровник О. П. Корекційна педагогіка дітей з особливими освітніми потребами. Київ : Освіта, 2019.
2. Гончаренко Л. В. Методики роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку. Харків : Ранок, 2020.
3. Дяченко С. С. Інклюзивна освіта у початковій школі: методи та підходи. Київ : Лібра Терра, 2018.
4. Концепція Нової української школи. МОН України, 2018.
5. Міщенко Н. С. Психолого-педагогічні особливості дітей із ЗПР. Київ : Академвидав, 2021.
6. Савченко О. Я. Дидактика інклюзивного навчання. Київ : Грамота, 2017.

Тема 3. Дискусія: Корекційні програми для дітей з порушеннями зору.

Яку обрати?

План

2 заняття (4 години)

1. Поняття порушень зору у дітей та їх класифікація.
2. Особливості навчання дітей з порушеннями зору в початковій школі.
3. Огляд сучасних корекційних програм для учнів з порушеннями зору (спеціальні методики, адаптовані освітні програми, технології доступу до навчальних матеріалів).
4. Критерії вибору корекційної програми залежно від рівня зорового порушення та індивідуальних потреб учня.
5. Практична дискусія: обґрунтування вибору оптимальної програми для конкретного учня.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дати визначення поняттю «порушення зору» та охарактеризувати його основні види.
2. Назвати сучасні корекційні програми для дітей з порушеннями зору та пояснити їхні цілі.
3. Розкрити особливості підбору програми відповідно до віку та рівня зорового порушення.
4. Обґрунтувати переваги і недоліки кожної програми.
5. Розробити приклад заняття або адаптованого завдання для учня з порушеннями зору.
6. Проаналізувати можливості інтеграції корекційних програм у звичайний навчальний процес.

Рекомендована література:

1. Войтович В. М. Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика. Київ : Педагогічна думка, 2021.
2. Гуменюк Н. О. Корекційні програми для дітей з особливими освітніми потребами. Львів : Світ знань, 2020.

3. Дубровіна І. В. Психолого-педагогічна підтримка дітей з порушеннями розвитку. Київ : Академвидав, 2022.
4. Іваненко Л. П. Методика роботи з дітьми з порушеннями слуху та зору. Харків : Ранок, 2021.
5. Ковальчук О. С. Інноваційні технології у роботі з дітьми з ООП. Київ : Лібра Терра, 2020.
6. Мельник С. В. Корекційно-розвивальні програми для дітей молодшого шкільного віку. Київ : Центр учбової літератури, 2021.
7. Савченко О. Я. Інклюзивна освіта в початковій школі: теорія і практика. Київ : Грамота, 2020.

Тема 4. Рольова гра: Навчання дітей з порушеннями слуху. Як навчати?

План

2 заняття (4 години)

1. Особливості сприймання та навчання дітей з порушеннями слуху.
2. Комунікативні та мовленнєві труднощі учнів із порушеннями слуху.
3. Сучасні методики навчання та адаптації матеріалів для дітей з порушеннями слуху.
4. Практичні прийоми та технології для розвитку слухового сприймання, мовлення та соціальних навичок.
5. Рольова гра: відпрацювання навчальних ситуацій з використанням обраної методики.

Контрольні запитання і завдання:

1. Охарактеризувати особливості навчання дітей з порушеннями слуху.
2. Назвати основні комунікативні та мовленнєві труднощі учнів із порушеннями слуху.
3. Розкрити методики адаптації навчального матеріалу для дітей із порушеннями слуху.
4. Обґрунтувати вибір практичних прийомів для розвитку слухового сприймання та мовлення.
5. Розробити сценарій рольової гри для відпрацювання навчальної ситуації з учнями з порушеннями слуху.

Рекомендована література:

1. Іваненко Л. П. Методика навчання дітей з порушеннями слуху. Харків : Ранок, 2021.
2. Войтович В. М. Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика. Київ : Педагогічна думка, 2021.
3. Гуменюк Н. О. Корекційні програми та методики для дітей з порушеннями слуху. Львів : Світ знань, 2020.
4. Ковальчук О. С. Інноваційні технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Київ : Лібра Терра, 2020.
5. Мельник С. В. Корекційно-розвивальні програми для дітей молодшого шкільного віку. Київ : Центр учбової літератури, 2021.

6. Савченко О. Я. Інклюзивна освіта в початковій школі: теорія і практика. Київ : Грамота, 2020.

Тема 5. Круглий стіл: Корекційні програми для дітей з тяжкими порушеннями мовлення

План

2 заняття (4 години)

1. Поняття та класифікація тяжких порушень мовлення у дітей.
2. Особливості розвитку мовлення та комунікативних навичок у дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
3. Огляд сучасних корекційних програм та методик для роботи з такими дітьми.
4. Критерії вибору корекційної програми залежно від індивідуальних потреб учня.
5. Практична дискусія: обґрунтування вибору оптимальної програми для конкретного випадку.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дати визначення поняттю «тяжкі порушення мовлення» та охарактеризувати їх основні види.
2. Назвати сучасні корекційні програми для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та пояснити їхні цілі.
3. Розкрити особливості підбору програми відповідно до рівня мовленнєвих труднощів.
4. Обґрунтувати переваги та обмеження кожної програми.
5. Розробити приклад заняття або адаптованого завдання для учня з тяжкими порушеннями мовлення.
6. Проаналізувати можливості інтеграції корекційних програм у навчальний процес.

Рекомендована література:

1. Іваненко Л. П. Методика навчання дітей з порушеннями мовлення. Харків : Ранок, 2021.
2. Бобровник О. П. Корекційна педагогіка дітей з особливими освітніми потребами. Київ : Освіта, 2019.
3. Войтович В. М. Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика. Київ : Педагогічна думка, 2021.
4. Гуменюк Н. О. Корекційні програми для дітей з порушеннями мовлення. Львів : Світ знань, 2020.
5. Савченко О. Я. Дидактика інклюзивного навчання. Київ : Грамота, 2020.
6. Міщенко Н. С. Психолого-педагогічні особливості дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Київ : Академвидав, 2021.

Тема 6. Дискусія: Корекційні програми для школярів з порушеннями опорно-рухового апарату

План

1 заняття (2 години)

1. Поняття та класифікація порушень опорно-рухового апарату у дітей.
2. Особливості навчання та розвитку школярів із порушеннями ОРА.
3. Сучасні корекційні програми та методики для дітей з порушеннями ОРА (адаптивна фізкультура, ерготерапія, спеціальні навчальні матеріали).
4. Критерії вибору програми залежно від рівня порушень та індивідуальних потреб учня.
5. Практична дискусія: обґрунтування вибору оптимальної корекційної програми для конкретного випадку.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дати визначення поняттю «порушення опорно-рухового апарату» та охарактеризувати його основні види.
2. Назвати сучасні корекційні програми для школярів із порушеннями ОРА та пояснити їхні цілі.
3. Розкрити особливості підбору програми залежно від віку та фізичних можливостей учня.
4. Обґрунтувати переваги та обмеження кожної програми.
5. Розробити приклад адаптованого заняття або вправи для учня з порушеннями ОРА.
6. Проаналізувати можливості інтеграції корекційних програм у звичайний навчальний процес.

Рекомендована література:

1. Бобровник О. П. Корекційна педагогіка дітей з особливими освітніми потребами. Київ : Освіта, 2019.
2. Войтович В. М. Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика. Київ : Педагогічна думка, 2021.
3. Гуменюк Н. О. Корекційні програми та методики для дітей з порушенням опорно-рухового апарату. Львів : Світ знань, 2020.
4. Іваненко Л. П. Методика навчання дітей з порушеннями рухового розвитку. Харків : Ранок, 2021.
5. Ковальчук О. С. Інноваційні технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Київ : Лібра Терра, 2020.
6. Мельник С. В. Корекційно-розвивальні програми для дітей молодшого шкільного віку. Київ : Центр учбової літератури, 2021.
7. Савченко О. Я. Інклюзивна освіта в початковій школі: теорія і практика. Київ : Грамота, 2020.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

	Кількість годин		Форма контролю
	Денна	Заочна	
1. Презентувати одну із затверджених корекційних програми для дітей з інтелектуальними порушеннями та провести фрагмент уроку із застосуванням даної методики	10	14	Усне опитування, методичне портфоліо
2. Презентувати одну із затверджених корекційних програми для дітей із затримкою психічного розвитку та провести фрагмент уроку біз застосуванням даної методики	8	12	
3. Презентувати одну із затверджених корекційних програми для дітей з порушеннями зору та провести фрагмент уроку із застосуванням даної методики	8	12	
4. Презентувати одну із затверджених корекційних програми для дітей з порушеннями слуху та провести фрагмент уроку із застосуванням даної методики	8	12	
5. Презентувати одну із затверджених корекційних програми для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та провести фрагмент уроку із застосуванням даної методики	8	12	
6. Презентувати одну із затверджених корекційних програми для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та провести фрагмент уроку із застосуванням даної методики	8	12	
Разом	50	74	

7. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА (ІНДЗ)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1.	Проект (Розробити та презентувати програму для обраної категорії дітей з особливими потребами (на власний вибір), використовуючи поєднання різних корекційних методик)		
2.	Підготувати есе на тему: «Корекційні методики. Яким надати перевагу?»		
	Разом	10	10

8. КРИТЕРІЙ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

У процесі викладання дисципліни «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми проблемами» застосовуються поточний контроль та підсумковий контроль.

Форми поточного і підсумкового контролю (екзамен)

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)			ІНДЗ	Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Теми	Бали	Разом			
Тема 1	0–12	0–72	0–8	0–20	0–100
Тема 2	0–12				
Тема 3	0–12				
Тема 4	0–12				
Тема 5	0–12				
Тема 6	0–12				

Для оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів під час проведення практичних занять з дисципліни «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми проблемами» застосовується поточний контроль.

Практичне заняття включає проведення контролю знань, умінь та навичок, постановку загальної проблеми (завдання) викладачем та її обговорення за участю здобувачів, розв'язання контрольних питань і завдань, їх перевірку та оцінювання. На кожному практичному занятті викладач оцінює підготовлені здобувачами завдання, виступи, активність у дискусії, уміння формулювати та відстоювати свою позицію тощо.

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач вищої освіти не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем. Не виконує творчі роботи.
	1-3 бал	Здобувач вищої освіти виступає на занятті епізодично. Не висловлює власних міркувань з порушених питань. Ускладнюється з відстоюванням власної позиції. Творчі роботи виконує неякісно.
	4-6 бали	Здобувач вищої освіти бере активну участь у практичному занятті. Висловлює обґрунтовані міркування, наводить доцільні приклади і відстоює власну позицію щодо обговорюваних питань. Творчі роботи виконує якісно,

		самостійно.
Самостійна робота	0 балів	Завдання не виконане
	1-3 бал	Завдання виконане формально без власних роздумів
	4-6 бали	Завдання виконане з творчим підходом
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (проект)	0 балів	Завдання не виконано
	1-3 балів	Проект виконано формально, стандартним стилем, без творчості. Захист невпевнений
	4-5	Проект виконано стандартним оформленням, розкрито всі ключові моменти, проте недостатня кількість ілюстрованого матеріалу. Захист невпевнений
	6-8	Проект виконано творчо, містить ілюстративний матеріал, цікаві ефекти, оформлення нестандартне, креативне, під час захисту впевнений, чіткий, з урахуванням особливостей педагогічного спілкування
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (есе)	0 балів	Завдання не виконано.
	1 – 3 бали	Здобувач демонструє неглибоку обізнаність з темою, її інтерпретація поверхова, судження подеколи компеллятивні. Композиційна структура есе загалом витримана, проте наявні суттєві недоліки в аргументації основних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків (не більше 2 логічних помилок), фрагменти іноді не пов'язані між собою, опущений аналіз суттєвих характеристик явища, не аналізуються альтернативні погляди на проблему. Здобувач демонструє одноманітність граматичного ладу мови; спостерігається порушення мовностилістичних норм наукового стилю, зокрема наявне недоречне використання засобів виразності, неточне вживання термінології тощо; порушуються орфографічні й пунктуаційні норми.
	4 – 7 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, чітко її формулює, проте розкриває її на низькому теоретичному рівні / заявлена тема розкрита не повно / наявні фрагменти, які не відповідають темі. Авторська модальність і оцінність виявляється невиразно. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення тез, загальна форма викладу відповідає жанру академічного

		есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам. Робота характеризується змістовою цілісністю і послідовністю викладу, проте логічно упорядковані думки не пов'язані між собою мовними засобами; вказані наявні альтернативні погляди на проблему без їх адекватної оцінки; спостерігаються порушення у використанні прийомів порівняння й узагальнення. Використано змішаний стиль викладу з превалюванням неформального.
	8 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, розкриває її на достатньому теоретичному рівні, присутня авторська модальність, оцінність, проте інтерпретація теми недостатньо глибока і самостійна. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення, проте тези й приклади не завжди переконливі, здобувач переважно використовує традиційні форми доведення. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам; виклад зрозумілий і чіткий; наявні незначні порушення логіки чи послідовності викладу; пояснюються альтернативні погляди на проблему та їх оцінка; використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення. Текст загалом оформлено правильно, але трапляються поодинокі порушення орфографічних чи пунктуаційних норм.

Для навчальної дисципліни «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми проблемами» за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі усного екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40. Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів.

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
-----------------------------------	-------------	-------------------------------

діяльності		
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
74–81	C	
64–73	D	Задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

- Робоча навчальна програма «Технології роботи з дітьми з особливими освітніми проблемами»
 - Силабус
 - Опорний конспект лекцій;
 - Лекції-презентації;
 - Питання для самоконтролю;
 - Завдання для самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи.

Нормативно-правові документи:

1. Державна національна програма “Освіта” Україна ХХІст. Освіта. 1993. № 44-46. С. 2-15.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards>
3. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4.11.1950 р. // Права людини: Міжнародні договори ООН і РЄ. К., 2001.
4. Загальна Декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. Права людини. Міжнародно-правові документи. К., 1995.
5. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України. 1991. №34. С.451
6. Закон України про вищу освіту. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
7. Закон України про освіту. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/1060-12>
8. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=276%3A1&catid=43%3Aeu&Itemid=70&lang=uk
9. Конституція України. URL: http://crimeatest.org.ua/files/4_normativni_dokumenty/4_1_zakoni_ukraini/konstitucia.pdf.

10. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Баштан С.О. Методика навчання осіб з особливими освітніми потребами : метод. вказівки для самостійної та практичної роботи / Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. 113 с.
2. Діти з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі : навч.-метод. посіб. / Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. Київ : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2020. 176 с.
3. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. В. В. Засенка. Київ : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2021. 184 с.
4. Іншаков А. Є., Іншакова І. Є. Спеціальна методика розвитку мовлення дітей з ТТМ. Навчально-методичний посібник до курсу (для студентів бакалаврату спеціальності 016 Спеціальна освіта. Логопедія). Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 285 с.
5. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання : навч.-метод. посіб. / О. В. Чеботарьова, І. В. Бобренко, Т. М. Костенко [та ін.]. Київ : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2021. 172 с.
6. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: навчання та супровід : навч.-метод. посіб. / Л. І. Прохоренко, О. О. Бабяк, В. В. Засенко, Н. А. Ярмола. Київ : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2020. 160 с.

Допоміжна

1. Ковшар О.В. Формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями засобом дидактичних ігор: навчально-методичний посібник, Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 62 с.
2. Рання логопедична корекція: навч.-метод. посіб./ МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Каф. спец. та інклюзивної освіти; уклад. Л.А. Черніченко. Умань: Візаві, 2020. 150 с.
3. Древяк Л. П. Логопедична розминка, як сучасна форма мовленнєвого розвитку дошкільника. Кривий Ріг. 2020. 48с
4. Начинова О.В., Шпаляренко Ю.А. Умови формування громадянської компетентності молодших школярів із сенсорними порушеннями. Інноваційна педагогіка. №23 (Т-2). «Гельветика». 2020. С.148-152.
5. Розвитково-корекційна робота з дітьми з інвалідністю (за нозологіями): метод. рек. з навч. дисц./ Уклад.: В. Гладуш, Н. Хоменко, І. Лющенко, І. Долінчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2024. 51 с.
6. Шпаляренко Ю. Засоби формування громадянської компетентності молодших школярів із сенсорними порушеннями. Perspectives of world science and education : Abstracts of the 8th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2020. Pp. 21-27. URL: <http://sciconf.com.ua>.
7. Шпаляренко Ю. Щодо питання навчання дітей з особливими освітніми потребами у Новій українській школі. Інклюзивна освіта та навчання в сучасних умовах

трансформацій: психолого-педагогічні основи інклюзивної освіти: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 23 січня-5 березня 2023. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 175-178.

8. Шпаляренко Ю. А. Інклюзивна освіта в Україні: виклики та перспективи впровадження в закладах передвищої та вищої освіти. Перспективи та інновації науки: журнал. № 11(45) 2024. С. 1049-1056.

9. Шпаляренко Ю. А. Особливості корекційної роботи з дітьми з дислалією: практичні аспекти в умовах Нової української школи. Наука і техніка сьогодні: журнал. № 11(39) 2024. С. 747-754.

10. Шпаляренко Ю. А., Колеснікова Д. Формування соціального статусу молодшого школяра в дітей з ООП в умовах Нової української школи. Педагогічні науки: теорія та практика. Видавничий дім «Гельветика». № 4 (52), 2024. С.108-113.

11. Florian L. Inclusive pedagogy: A transformative approach to individual differences but can it help reduce educational inequalities? // Scottish Educational Review. 2020. Vol. 52, No. 1. P. 5–14.

12. Friend M., Cook L. Interactions: Collaboration skills for school professionals. 9th ed. Boston : Pearson Education, 2020. 432 p.

13. Hallahan D. P., Kauffman J. M., Pullen P. C. Exceptional learners: An introduction to special education. 14th ed. New York : Pearson, 2022. 528 p.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України : офіційний сайт. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Міністерство освіти і науки України : офіційний сайт. URL : www.mon.gov.ua
3. Бібліотека ім. Вернадського : офіційний сайт. URL : www.nbu.gov.ua
4. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
5. Репозитарій Університету Ушинського : офіційний сайт. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua>